

autem iterum eodem corpore Christus iudex vivorum et mortuorum, sicut angeli dixerunt discipulis, cum in illo ad cœlos ascensu mirabantur, et in eum aspiciebant: Viri, inquit, quid statis aspicientes in cœlum? hic Jesus qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum ²².

IX. Itaque iterum cum corpore resurrectionis aderit, sicut angeli sancti voce sua dixerunt, cum quo nunc proprio Patri considet. Hoc autem cum ad Patrem adduxerit naturæ nostræ primitias, etiam universum in totum adducet: siquidem hoc promisit, cum dixit: Cum exaltatus fuero, omnes

ad me ipsum adducam ²³. Tunc et inimici subicientur sub pedibus ejus, sicut ei promissum est: Dixit enim Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum ²⁴. Ponuntur autem partim invite, partim sponte; necessario enim oportet omnes peccatores sceleratos de terra deleri, ut non amplius existant. Tunc nova laudatio et perpetuus hymnus per omnium ora adhibebitur Patri temporum et sæculorum; et omne genu flectetur, cœlestium, terrestrium et infernorum; et omnis lingua confitebitur, quod Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris ²⁵. Cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

²² Act. i, 11. ²³ Joan. xii, 32. ²⁴ Psal. cix, 4. ²⁵ Philipp. ii, 10, 11.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ.

EJUSDEM SANCTI ANASTASII SERMONES QUATUOR.

Interprete Francisco Combefisio.

(GALLAND, Veterum Patrum Bibliotheca, tom. XII, pag. 258.)

ΛΟΓΟΣ Α'.

Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ φιάνθρωπος Ἰησοῦς, ἐπιφανὲς τῷ κόσμῳ διδάσκαλος ἀγαθός, ἐπεὶ καὶ Θεός, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλοι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἐμοῦ, εὕρησει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων ἀγγέλων αὐτοῦ· τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν· τουτέστι, πᾶν ἀνθρώπινον φρόνημα· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ, ὁμοίως ἐμοί, Ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Τοῦτο δὲ τὸν Παῦλον ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ πεποιηκότα κατελήφαμεν· οὐ μόνον γὰρ ἐσταυρώθη τῷ κόσμῳ, καὶ τὸν κόσμον ἑαυτῷ ἐσταύρωσεν· ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν αὐτὴν μετεποίησε, μηκέτι ζῶν αὐτὸς, καὶ ἰδίως κινούμενος ἢ ἐνεργῶν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ ζῆν Χριστὸν εἶχεν ἐν αὐτῷ ἐνεργοῦντα. Παρήκεν γὰρ ἑαυτὸν

SERMO I.

In Transfigurationem Domini nostri Jesu Christi.

I. Benignus ac clemens Jesus, bonum se mundo præceptorem exhibens (quippe qui Deus pariter esset), ait discipulis suis: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam, et sequatur me. Si quis enim voluerit animam suam salvam facere, perdat eam. Si quis autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim proderit homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: tunc reddet unicuique secundum opera ejus ²⁶.

II. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, hoc est, omnem humanum sensum; nec id tantum, sed et eadem mecum ratione, Tollat crucem suam, et sequatur me. Hoc plane intelligimus fecisse Paulum ex ejus scriptis. Nedum enim crucifixus est mundo ²⁷, sibi que ipse mundum crucifixit: sed et vitam ipsam in aliam mutavit, ut qui jam ipse non viveret, aut velut a se moveretur vel operaretur, sed ipsum vivere ²⁸ Christum haberet in ipso operantem. Quippe se ex toto dimiserat,

²⁶ Matth. xvi, 24-27. ²⁷ Galat. vi, 14. ²⁸ Philipp. i, 21.

suamque ipse voluntatem mortificans, totum se voluntati divinæ substraverat: atque adeo, ut mihi aliquid imponendis nominibus audacius assumam, magis Paulus, Christus dicendus erat, quam vivens. Ejus namque vita Christus erat. Sic post ipsum ire ac eum sequi oportet eos qui ejus esse volunt. Cum enim sit duplex voluntas in plerisque contraria, divina scilicet et humana, nec omnino fieri possit, ut absque illis aut earum altera quisquam vivat: plane sit, ut qui uni affixus est, ab altera resiliat, et contra. Qui igitur vult venire post Dominum, humanum omnem sensum odisse debet; prioremque quam vixit, commutans vitam, sequatur; sic se ipse quodammodo relinquens, suasque omnes animæ vires transmutans. Qui enim vere vult invenire errantem circa sæculi inania, ejusque insonniis similes visiones, animam suam, primum eam perdat; quod spectat ad priorem vitam; tumque ipsam quadam ratione inventurus est. Quandiu autem affectum habet ad mundi materiam, nequit fieri, ut suam in qua versatur, dignoscat perditionem. Plane ergo neque necessario quæret perditam animam, neque inveniet. Quemadmodum enim duplex est vita, ac duplex mors; tum quæ Deo consentanee habet, tum quæ mundo: quod Paulus aperte dixit *peccato vivere et justitiæ*²⁹; sic duplex est vitæ perditio; altera quidem vituperio digna, altera vero laudabilis. Ac sicut peccato vivens, mortuus est justitiæ, ita rursus qui justitiæ vivit, mortuus est peccato. Ad eundem modum, qui carnis voluntates sequens, post carnem vadit, hoc perdidit quod est sequi Dominum. Qui autem carnem ac vitam odit, id est, perditionem, ac virtute dicit: Post Deum meum vadam, is perditionem commutavit, pro vituperabili adeptus laudabilem. Nam perire mundo, est inveniri Deo; vicissimque mundo inveniri perire est Deo. Quam vero illud stultum consilium, ut³⁰ quis universum mundum inveniat aut lucretur habeatque ut propriam possessionem, animæ autem suæ detrimentum patiat, eamque perdat? Quænam enim est animæ digna commutatio, aut quam dabit quis redemptionem pro ea? Nihil in rebus constantibus materia æqualis illi pretii est. Sola ipsa pro se dari potest; nihilque prorsus aliud: *Filius enim hominis*, accipiens a Patre judiciariam potestatem, *venturus est, ut reddat unicuique juxta opera sua*³¹; quando nulla nos, eorum quæ nos circumstant juvare poterunt: sed nudi omnes, ac alienis destituti (porro aliena sunt quæ circa nos sunt omnia) astabimus ante judicii tribunal³²; ac aperientur libri quibus coarguamur, ac quibus per ea quæ sunt conscientiæ impressa³³, palam fiat, quem quisque potius sequi maluerit, carnem, an spiritum: Christum, an mundum: quam animæ perditionem delegerit, eam quæ a Deo, an quæ a mundo existit. Tumque, dum terribilis illa exactissimaque perquisitio fiet, is qui *potestatem accepit judicium*

ἁλοσχερῶς, καὶ τὸ ἴδιον θέλημα νεκρώσας, τῷ θεῷ θελήματι ὅλον ἑαυτὸν ὑπέστρωσεν· ὥστε μᾶλλον, ἵνα τολμήσας ὀνομαθεῖται, Χριστὸς ὢν λέγεσθαι τὸν Παῦλον μᾶλλον, ἢ ζῶον· ἡ γὰρ ζωὴ αὐτοῦ Χριστὸς ἦν. Οὕτως ὀπίσω αὐτοῦ πορεύεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ δεῖ, τοὺς θέλοντας ὑπάρχειν αὐτοῦ. Δύο γὰρ ἀντικειμένων ὡς τὰ πολλὰ θελημάτων ὄντων, τοῦ τε θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου· καὶ ἄνευ τούτων, ἢ ἐνὸς αὐτῶν μὴ ἐνδοχομένου ζῆν, δηλονότι ὁ τῷ ἐνὶ προσηλωθεῖς, θατέρου ἀπεστάτησε· καὶ ἔμπαλιν. Ὁ θέλων οὖν ὀπίσω τοῦ Κυρίου πορεύεσθαι, πᾶν ἀνθρώπινον θέλημα μισήσει· καὶ τὴν προτέραν ἐν ἣ διήγαγε ζωὴν ἀμείψας, οὕτως ἀκολουθεῖτω, τρόπον τινὰ καταλιπὼν ἑαυτὸν, καὶ πάσας τὰς ψυχικὰς μεταποιήσας δυνάμεις. Ὁ γὰρ ἀληθῶς θέλων εὐρεῖν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πλανωμένην περὶ τὰ τοῦ βίου μάταια, καὶ τὰς ὀνειρώδεις αὐτοῦ φαντασίας, πρῶτον ἀπολέσει αὐτὴν ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ζωῆς· καὶ εὐρήσει αὐτὴν τὴν καλὴν εὐρεῖν. Ἐφ' ὅσον δ' ἔχει πρὸς τὴν ὕλην τοῦ κόσμου προσπάθειαν, οὐ δύναται διαγνῶναι τὴν ἐν ἣ ἐστὶν ἀπώλειαν. Οὐ ζητήσει δηλονότι τὴν ἀπολλυμένην ψυχὴν ἀναγκαίως, οὐδὲ εὐρήσει. Δύο γὰρ ὥσπερ εἰσὶν ζωαί, καὶ δύο θάνατοι· κατὰ τε θεὸν, καὶ κατὰ κόσμον· ὡς τοῦτο σαφῶς ἔφη Παῦλος, τὸ ἁμαρτία καὶ δικαιοσύνη ζῆν· οὕτως εἰσὶ δύο ψυχῆς ἀπώλειαι· μία μὲν, ψεκτὴ· θατέρω δὲ, ἐπαινουμένη. Καὶ ὥσπερ ὁ ζῶν τῇ ἁμαρτίᾳ τῇ δικαιοσύνῃ νεκρῶται, καὶ ἔμπαλιν ὁ ζῶν τῇ δικαιοσύνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ νεκρὸς ἐστίν· οὕτως ὁ ἀκολουθῶν τοῖς τῆς σαρκὸς θελήμασιν, ὀπίσω σαρκὸς πορεύεται, καὶ ἐν ἀπώλειᾳ ἐστὶ τῆς ὀπίσω Κυρίου πορεύσεως. Ὁ δὲ τὴν σάρκα μισήσας, ζῶν, ἔχουν ἀπώλειαν, καὶ δυνάμει λέγων· Ὁπίσω τοῦ Θεοῦ μου πορεύσομαι· ἡμειψεν τὴν ἀπώλειαν ἀντὶ τῆς ψεκτῆς, ἐπαινετὸν κτησάμενος. Τὸ γὰρ ἀπολέσθαι κόσμῳ, θεῷ ἐστὶν εὐρεθῆναι· καὶ τὸ εὐρεθῆναι κόσμῳ, ἀπολέσθαι θεῷ ἐστὶ. Καὶ οἷόν ἐστιν ἀφροσύνης βουλὴ, τὸ εὐρεῖν ὅλον τὸν κόσμον, ἢ κερδοῦναι τινα, καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον κτῆμα, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆναι καὶ ἀπολέσαι; Τί γὰρ ἐστὶ ψυχῆς ἀντάλλαγμα; ἢ τί δώσει τις ὑπὲρ αὐτῆς λύτρον; οὐδὲν ἐστὶν αὐτῆς τῶν ὑλικῶν ἰσότημον. Μόνῃ δύνανται ἑαυτῇ ἀντιδοθῆναι, καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς ἕτερον. Μάλιστα γὰρ ὁ Υἱός, λαμβάνων τὴν ἐξουσίαν τῆς κρίσεως παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐρχεσθαι, ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀποδοῦναι· ὅτε μηδὲν τῶν περὶ ἡμᾶς ὠφελῆσαι ἡμᾶς δύναται· γυμνοὶ δὲ πάντες καὶ ἐρημοὶ τῶν ἀλλοτρίων (ἀλλότρια δὲ τὰ περὶ ἡμᾶς πάντα) παριστάμεθα τῷ τῆς κρίσεως βήματι· καὶ βίβλοι ἀνοίγονται πρὸς ἑλεγχον ἡμῶν, δηλοῦσαι, διὰ τῶν τῇ συνειδήσει τετυπωμένων, τίτι μᾶλλον ἕκαστος ἠκολούθησε, σαρκὶ ἢ πνεύματι, Χριστῷ ἢ κόσμῳ· ποῖαν ἠρῆσχετο ψυχῆς ἀπώλειαν, τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἢ τὴν ἀπὸ κόσμου. Καὶ ταύτης τῆς φοβερᾶς καὶ ἀκριβεστάτης γινομένης ζητήσεως, ὁ τὴν ἐξουσίαν λαβὼν τὴν κρίσιν ποιεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν, ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ ἀξίαν διανομήν.

²⁹ Rom. vi, 2. ³⁰ Matth. xvi, 26. ³¹ ibid. 27. ³² II Cor. v, 10. ³³ Dan. vii, 10.

Ἔρχεται γὰρ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων, τῶν λειτουργικῶν αὐτοῦ πνευμάτων· οὐκέτι μὴ ἔχων εἶδος, ἢ κάλλος, ὥς νῦν ἐπεφάνη τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ὥρμητος κάλλει παρὰ τοὺς οὐνοὺς τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἴδιον σῶμα μεταποιήσας εἰς ἀφθαρσίαν· καὶ τὸ μετὰ ἀναστάσεως μεταστοιχειωθὲν ἐπὶ τὸ πνευματικόν καὶ ἐπουράνιον ὑποδεικνύς· ὃ καὶ ἡμεῖς ἀρροδῶνα τῆς ἡμῶν αὐτῶν μεταστοιχειώσεως καὶ μετασχηματισμοῦ τῶν σωμάτων ἔχομεν. Καὶ ἵνα τὸ ἀφανὲς τῆς ἐλπίδος ταύτης ἔχωμεν ἐν βεβαίῳ, βούλεται καὶ νῦν ὑποδείξαι τοῖς ἐγκρίτοις τῶν μαθητῶν, τὴν τότε γινομένην ἀλλοίωσιν. Ἐν ἀτόμῳ, φησὶν ὁ Παῦλος, καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. Διό φησιν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἄν ἴδωσι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Πῶς δὲ τοῦτο γεγένηται· εἰσόμεθα ἐκ τῶν ἐξῆς.

Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας ἕξ, παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ τὸν Ἰάκωβον, καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ ἀνάγει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατιδίαν, καὶ μεταμορφωθείς ὁ Ἰησοῦς ἔμπροσθεν αὐτῶν. Ἐλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἥλιος. Τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς χιών. Καὶ ἰδοὺ ὠφθῆσαν αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας συλλαλοῦντες αὐτῷ. Τούτων οὐ ψιλῶς ἀκουστέον· οὐδὲ μέχρι τῶν ῥημάτων νομιστέον εἶναι τὴν ἱστορίαν, αὐτῷ μόνῳ ὃ δὲ ῥητοῦσαν τὸ δηλούμενον διὰ τῶν λέξεων· ἀλλὰ τινὰ μυσταγωγίαν διηρημένην, καὶ τῶν μελλόντων ἡμῖν ὑπάρχει μετὰ τόνδε βίον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν· μᾶλλον δὲ τοῖς ἀγίοις, καὶ οὐχ ἡμῖν. Ὅθεν μετὰ ἕξ ἡμέρας τῆς ὑποσχέσεως τὴν ἐπαγγελίαν πληροῖ, τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς εἰρημένην. Ἡ δ' ὑπόσχεσις ἦν, ὅτι *Τινὲς εἰσι τῶν ὧδε ἐστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἄν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*, ἣν δεῖ μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ παχυτέρου κόσμου φανερωθῆναι. Διὸ μετὰ ἕξ ἡμέρας, παρέλαβεν ἐκείνους, οὓς ἔδει γινῶναι τὰ θεϊότερα τῆς βασιλείας μυστήρια πρὶν θανάτου γεύσασθαι. Μετὰ δὲ τὰς ἕξ, ἡ ἐβδόμη ἐστίν, ἡ κατέπαυσις ἡ ἀγία, ἐν ᾗ οὐκ ἐστὶν ἐργάσασθαι. Ἐπειδὴ ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ τῇ ἐβδόμῃ κατέπαυσε, καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Ὡστε τῇ πρώτῃ γέγονεν ὑπόσχεσις· ἡ πρώτη ἡ πάλιν ἡ τῆς ὑποσχέσεως πλήρωσις. Σύμπτοιχος οὖν ἐστὶν ὁ ἕξ ἀριθμὸς τῷ παχυτέρῳ κόσμῳ τούτῳ, ὃς συντεθειμένος ἐκ τῶν ἰδίων ἡμερῶν συμπληροῦται, γενέσεως ὡν σύμβολον, ἔχων δὲ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀρρεν καὶ τὸ θῆλυ, ὡν ἡ συμπλοκὴ ποιεῖ τὴν ἐκ σωμάτων γένεσιν. Μετὰ δὲ τούτων γένεσιν [μετὰ δὲ τούτων] ἔρχεται ἐξῆς ἡ ἐβδόμη, ἐν ᾗ οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζουσιν, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν τῷ

A *facere, eo quod Filius hominis sit* ³⁴, dignam cuique distributionem reddet. *Est enim venturus in gloria Patris sui cum sanctis angelis* ³⁴ administratoriis illis spiritibus ³⁵; non jam habens speciem aut decorem ³⁶ uti modo ac priori adventu apparuit mundo: sed *formosus pulchritudine præ filiis hominum* ³⁷; suum ipse corpus in incorruptionem transmutans; ac cum resurrectione transmutatum illud in spiritale ac cœleste ostendens: quod et ipsi futuræ nostræ transmutationis ac transfigurationis corporum habemus pignus. Atque ut ejus spei obscuram promissionem certam habeamus, nunc quoque præcipuis inter discipulos futuram id temporis mutationem ostendere in animum inducit. *In momento, inquit Paulus, in ictu oculi* ³⁸. Idcirco ait: *Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo* ³⁹. Qui autem hoc gestum sit, intelligemus ex sequentibus.

III. *Et factum est post dies sex: assumit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem fratrem ejus, et ducit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt eis Moyses et Elias loquentes cum eo* ⁴⁰. Non sunt hæc quæ levius audiri debeant, nec putandum nihil ultra quam quod verba præferunt habere historiam, id tantum significantem quod per voces designatur: sed magis arcaniorem quamdam doctrinam, ac nobis post hujus vitæ cursum repositorum bonorum fruitionem, quin imo repositorum sanctis, non nobis. Quocirca, post diem sextum a promissione, promissionem implet quam ad discipulos dixerat. Erat autem illa ejusmodi: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei* ⁴¹; quod post crassi hujus mundi consummationem oportet manifestari. Quapropter post dies sex eos assumpsit, quos diviniore regni mysteria scire oportebat, prius quam gustarent mortem. Porro, post sextam diem sequitur septima, sancta illa requies in qua operari non licet: quod nimirum Deus diebus senis cœlum et terram creaverit, dieque septima requieverit, eamque sanctificaverit. Quamobrem prima die contigit promissio: eademque iterum prima promissionis fuit impletio. Senarius ergo numerus affinis est crassiori isti mundo, qui compositus, ex diebus propriis completur, generationis existens symbolum, ac in se habens marem ac feminam, quorum congressus corporum generationem facit. Post horum autem generationem veniet deinceps septima, in qua *nec nubent, nec tradent nuptui, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo* ⁴². Unde etiam septenarius numerus virgo dicitur; ac dies septima, sancta,

³⁴ Joan. v, 27. ³⁴ Matth. xvi, 27. ³⁵ Hebr. i, 14. ³⁶ Isa. lxi, 2. ³⁷ Psal. xlii, 3. ³⁸ I Cor. xv, 52. ³⁹ Matth. xvi, 28. ⁴⁰ Matth. xvi, 1-3. ⁴¹ Matth. xvi, 28. ⁴² Matth. xxii, 30.

VARIAE LECTIONES.

Ἡ αὐτῷ μόνῳ. Leg. αὐτὸ μόνον. Ἡ πρώτη. Forte, τῇ πρώτῃ.

que ab omni opere servili præstet cessare, omnes-
que in suo quemque loco sedere faciat.

IV. Post hanc itaque assumit tres eximios e
discipulis. Nec enim par erat, ut Judas spectator
efficeretur tantorum mysteriorum; neque iterum
ut solus ipse a spectaculo abesset, ut ne ei putata
reliquorum prælatio, prodictionis efficeretur occasio.
Ideirco solos tres assumens Jesus, adducit eos in
montem excelsum⁴³. Quid vero ejus excelsius gloria?
Atque id, seorsim. Unimoda enim est vita spiri-
tualis. Ac ducens eos ab infernis sursum, non tam
locali gressu, quam divina quadam ratione, hoc est,
capaces eos faciens excellentium ipsius illustratio-
num, tunc transfiguratus est ante eos⁴⁴. Olim quoque
fuerat transfiguratus Jesus Salvator, non in conspe-
ctu hominum, sed Patris sui: quando *Non rapinam
arbitratus est esse se æqualem Deo; ac semetipsum
exinanivit formam servi accipiens qui esset in forma
Dei*⁴⁵. Tunc ergo divinam figuram servi figura
transfiguratus obtexit: nunc autem figuram servi
figuræ nativæ restituit; non quidem servilem sub-
stantiam deponens, sed eam divinis proprietatibus
ornans. Est ergo transfiguratus ante eos: quo illis
significaret, sic quandoque transfiguraturn cor-
pus humilitatis nostræ, faciendo conforme corpori
claritatis suæ⁴⁶. Et resplenduit, inquit, facies ejus
sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut
nix⁴⁷. Non ideo hæc scripta sunt, quia illa cum
sole ac nive comparisonem admittant. Quæ enim
ejus comparatio, quod est majus comparatione?
Verum quia in rebus materiæ concretis, nihil aut
sole splendidius, aut nive candidius occurrit, quo
satis excellentiam luminis ac splendoris represen-
taret, ex iis sic notis conjecturam fecit. Porro
significat ejus splendor vestimentorum futuram
nostrorum corporum mutationem. Nos quippe facti
ei vestimentum sumus, ut quorum ille carnem
induerit. Forsan vero ejus facies resplendens sicut
sol, ipsum ejus proprium corpus symbolice desi-
gnaverit: vestimenta autem ejus alba sicut nix, per
eum purgatos, ejus vi illa transmutandi. Ideirco
enim nivi quoque comparatur indumentum spiritale,
quod et ipsum transmutatum, ac evaporatione ex
aqua, factum sit nix. Quod autem humana natura
ejus fuerit, sitque rursum futura indumentum,
audiamus dicentem ad eum Isaiam ex persona Dei:
*Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his vestieris,
ac tibi ipsos circumdabis ut ornamentum sponsæ*⁴⁸.

γινώσκων πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ζῶ ἐγὼ, λέγει
αὐτοῖς ὡς κόσμον νόμῳ.

V. Itaque transfiguratus est, et resplenduit facies
ejus sicut sol; vestimenta autem ejus facta sunt alba
sicut nix. Et apparuerunt eis Moyses et Elias lo-
quentes cum eo⁴⁹. Perspicaciores facti apostoli ut

οὐρανῷ εἰσι. Διὸ καὶ παρθένος λέγεται ὁ ἐπὶ τῇ
ἀριθμῷ, ὥσπερ ἡ ἐξδόμη, ἀγία, πᾶν ἔργον λατρείας
καταπαύουσα, καὶ ἰδρύσθαι ποιούσα πάντας, ἕκαστον
ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ.

Μετὰ ταύτην τοίνυν παραλαμβάνει τοὺς τρεῖς
ἐξαιρετικούς μαθητάς. Οὐδὲ γὰρ ἦν εἰκὸς τὸν Ἰούδαν
θεατὴν γενέσθαι τῶν μυστηρίων τούτων· οὔτε δὲ
πάλιν μόνον αὐτὸν ἀπολειφθῆναι τῆς θέας, ἵνα
μὴ γένηται προδοσίας αὐτῷ πρόφασις, ἢ νομισθεῖσα
τῶν λοιπῶν αὐτοῦ προτίμησις. Διὸ μόνους τοὺς τρεῖς
παραλαμβάνων ὁ Ἰησοῦς, ἀνάγει αὐτοὺς εἰς ὄρος
ὕψηλόν (τί δὲ τῆς δόξης αὐτοῦ ὑψηλότερον;) καὶ
κατιδίαν. Μονότροπος γὰρ ἡ αὐτοῦ ζωὴ. Καὶ ἀν-
αγὰς αὐτοὺς κάτωθεν ἔλκει· οὗ τοσοῦτον τοπικῶς,
ὅσον θεωτικῶς· τουτέστι, χωρητικοὺς αὐτοὺς ποιῇ-
σας τῶν ὑπερβαλλουσῶν αὐτοῦ ἐλλάμψεων· τότε
μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καὶ πάλαι μὲν
μετεμορφώθη Ἰησοῦς ὁ Σωτὴρ, οὐκ ἐνώπιον ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς· ὅτε Οὐχ ἀρπαγμὸν
ἡγήσατο, τὸ εἶναι Ἰσα Θεῷ, καὶ ἐκένωσεν ἑαυτὸν,
μορφὴν δούλου λαβὼν, ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρ-
χων. Τότε τοίνυν τὴν θεῖαν μορφὴν, μορφῇ δούλου
μεταμορφωθείς, περιεκάλυψε· νῦν δὲ τὴν μορφὴν
τοῦ δούλου πρὸς τὴν φυσικὴν ἀποκαθίστησιν· οὐκ
ἀποθέμενος μὲν τὴν οὐσίαν τὴν δουλικὴν· φαιδρύ-
νας δὲ αὐτὴν τοῖς θεϊκοῖς ἰδιώμασι. Μετεμορφώθη
οὖν ἔμπροσθεν αὐτῶν· δεικνὺς αὐτοῖς, ὅτι οὕτω
μετασχηματίζει ποτὲ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως
ἡμῶν, σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ
ποιῶν αὐτό. Καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ,
φησὶν, ὡς ἥλιος· καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο
λευκὰ ὥσει χιών. Οὐχ ὅτι δὲ πρὸς ἥλιον ἢ χιόνα
παράθεσιν ἔχει, ταῦτα γέγραπται (τίς γὰρ τοῦ
ἀσυγκρίτου σύγκρισις;), ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἐνύλων
οὐδὲν ἐστὶν ἢ λαμπρότερον τοῦ ἡλίου, ἢ λευκό-
τερον τῆς χιόνος, μετρίως θέλων παραστήσαι τὴν
ὑπερβολὴν τοῦ φωτός, καὶ τῆς λαμπρότητος, διὰ
τῶν γνωρίμων ἡμῖν ἐποιήσατο τὴν εἰκασίαν. Διότι
δὲ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἡ ἐλλάμψις τῶν ἡμετέρων
σωμάτων τὴν ὑπαλλαγήν. Ἡμεῖς γὰρ αὐτῷ γεγό-
ναμεν ἐνδύμα, ὅτι τὴν ἡμῶν περιβάλετο σάρκα.
Καὶ ἴσως τὸ μὲν πρόσωπον αὐτοῦ τὸ ἐλλάμψαν
ὡς ὁ ἥλιος, αὐτὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα συμβολικῶς
αἰνίσσεται· τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ τὰ ὡς χιών λευκὰ,
τοὺς δι' αὐτοῦ καθαιρομένους διὰ τῆς μεταποιητικῆς
καὶ ἀλλοιωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Διὰ γὰρ τοῦτο
καὶ χιώνι παρεικάζεται τὸ νοητὸν ἱμάτιον, ἐπειδὴ
καὶ αὐτὸ μεταποιηθὲν καὶ ἐξαερωθὲν, ἐξ ὕδατος
γέγονε χιών. Ὅτι δὲ περιβάλοιον αὐτοῦ γέγονε, καὶ
ἔσται πάλιν ἡ φύσις ἡμῶν, ἀκούσωμεν Ἠσαίου λέ-
γόντος, ὅτι πάντας αὐτοὺς ἐνδύσει, καὶ περιθή-

Μετεμορφώθη τοίνυν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο
λευκὰ ὡς χιών· καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωϋσῆς
καὶ Ἠλίας, συλλαλοῦντες αὐτῷ. Διορατικώτεροι

⁴³ Matth. xvii, 1. ⁴⁴ Ibid. 2. ⁴⁵ Philipp. ii, 6, 7. ⁴⁶ Ibid. 13. ⁴⁷ Matth. xvii, 2, 5.

⁴⁸ Philipp. iii, 21. ⁴⁹ Matth. xvii, 2. ⁵⁰ Isa. xlii, 1.

γεγονότες οἱ ἀπόστολοι, ἅτε δὴ συνυψωθέντες τῷ Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει, μόλις ἔγνωσαν ὅτι Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας τότε τῷ Ἰησοῦ συλλαλοῦσι, συµμεταμορφωθῶσιν αὐτῷ. Εἰ μὴ γὰρ συµμεταμορφωθῶσιν, οὐ συλλαλοῦσι. Συνελάλουν δὲ τῷ Ἰησοῦ, κατὰ τὸν Λουκᾶν, περὶ τῆς ἐξόδου ἧς ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ἔκουον οἱ μαθηταὶ παρ' αὐτῶν, περὶ ὧν ἠγνόησαν ποτε λαλοῦντος αὐτοῖς τοῦ Ἰησοῦ· ὅτι καὶ Πέτρος φρονήσας τὰ τῶν ἀνθρώπων, ἐπετίμησε τῷ Ἰησοῦ λέγοντι, μέλλειν ἑαυτὸν ἀποκτείνεσθαι παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τριταῖον ἐκ νεκρῶν ἐγείρεσθαι. Συμφέγγονται τοίνυν, ὡς ἔφην, τῷ Ἰησοῦ Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας· τουτέστιν, ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. Ὅταν μεταμορφωθῶσιν αὐτῶν οἱ λόγοι, καὶ κινηθῶσιν αἱ τοῦ νόμου σκιαὶ, τότε καὶ πιστευθήσεται Μωϋσῆς ὁ θεράπων, ὁ πιστὸς περὶ Χριστοῦ γράψας πάντα· καὶ τὴν ἐξοδὸν αὐτοῦ παραστήσει τηλαυγῶς ἐκ τῶν ἰδίων λόγων, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ· τὸ δὲ πυνθάνεσθαι τινας, πόθεν, ἢ πῶς, καὶ ἐκ τίνων σημείων ἐπέγνωσαν οἱ μαθηταὶ τοὺς προφῆτας, οὐ μοι δοκεῖ κορυφαῖον ἐπερώτημα καὶ ζητήσεως ἄξιον εἶναι. Καὶ γὰρ πρὸς τοσοῦτον ὕψος χωρήσαντες, ὥστε θείας ἀξιοθῆναι τοιαύτης, ἣν βασιλείαν οὐρανῶν ὠνόμασεν ὁ ἀποκαλύψας αὐτοῖς ἑαυτὸν τοῖς προφῆταις συµμεταμορφούμενον, πῶς τοὺς συµμύστας εἶχον ἀγνοῆσαι; Πάντως προφῆται δὲ ἦσαν καὶ οἱ ἀπόστολοι· καὶ προφῆται προφῆταις συγγενόμενοι, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν [ἐπιστήμην]· καὶ μάλιστα, παρίντος Ἰησοῦ, καὶ φωτίζοντος τὸ ἡγεμονικόν, καὶ μερῶν τοῦ νοῦν πρὸς ἑαυτοῦ θεῖαν μορφήν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε σκητὰς τρεῖς· σοὶ μίαν, καὶ Μωϋσεὶ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. Ἦσθετο Πέτρος τῆς διαφορᾶς τῶν νοητῶν, ὅσα ἔχει πρὸς τὰ αἰσθητά· καὶ αἰρεῖται μᾶλλον τὰ κρείττονα τῶν χειρόνων. Πλὴν οὐδέπω τελεία γέγονει τῶν ὁφθέντων αὐτῷ ἡ γνώσις· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐφρόντισεν ἐν τοῖς νοουμένοις σκηνῶν. Ἴσως δὲ καὶ ἀγωνιῶν ἔτι περὶ τοῦ διδασκάλου, δι' ὃν προεῖρήκει θάνατον, περὶ οὗ καὶ οἱ ὁφθέντες συνελάλουν τῷ Ἰησοῦ. Συμφώνως γὰρ ἐν Ἱερουσαλήμ γενέσθαι ταύτην ἔλεγον τὴν ἐξοδόν. Διὰ τοῦτο τυχὸν ἡρώτα τὸν διδασκάλον ἑκαὶ μένειν μᾶλλον, καὶ μετὰ ταῦτα ἑαυτὴν δοῦναι τοῖς φθονοῦσι κατ' αὐτοῦ Φαρισαίοις καὶ Γραμματεῦσιν. Ἦσθετο γὰρ ἴσως ἐν τῷ ὄρει μετένα τῶν ἐπιθυμῶν ἐπ' αὐτὸν παραγενέσθαι· καὶ ἄλλως τὸ ἐν Ἱερουσαλήμ γενέσθαι, καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἦν. Καλὴν οὖν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε σὺν Μωϋσεὶ καὶ Ἠλίᾳ εἶναι, ἢ πρὸς τοὺς ἀνιέρους καὶ θεοκτόνους ἀπελθεῖν ἱερεῖς. Καὶ εἰ πρὸς τὸ λεγόμενον ἐπινεύσης, Ποιήσωμεν ὧδε, φησὶ, τρεῖς σκητὰς· σοὶ μίαν, καὶ Μωϋσεὶ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. Ὅτι δὲ φειδόμενος ὄψθεν τοῦ διδασκάλου ἠγνόει, τῇ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου γινόμενος κώ-

qui una cum Jesu in montem conscendissent, vix tandem cognoverunt Moysen ac Eliam interim cum Jesu colloquentes, dum transfigurati essent. Nisi enim essent transfigurati, non colloquerentur. Juxta autem Lucam, *Loquebantur cum Jesu de excessu quem completurus erat in Jerusalem*⁶⁰; atque ab eis audiebant discipuli, quod quondam non intellexerant⁶¹, cum eis Jesus loqueretur, quando etiam Petrus sapiens quæ sunt hominum, increpavit Jesum dicentem fore ut ab hominibus occideretur ac die tertia a mortuis resurgeret⁶². Uti laque dixi, loquuntur cum Jesu Moyses et Elias: hoc est, lex et prophetæ. Quando eorum rationes transfiguratæ fuerint, ac legis umbræ motæ; tunc et Moyses fidelis servus, qui universa ad Christum spectantia scripserit, fidem habebit, ejusque perspicue exitum quem erat completurus in Jerusalem, ex suis ipse rationibus exhibebit. Quod autem aliqui percontantur, unde, aut quomodo, ex quibusve signis discipuli prophetas cognoverint, haud mihi scita videtur percontatio, ac digna examine. Siquidem enim ad tantam celsitudinem provexerant ut grandi adeo spectaculo digni haberentur, quod ipse se eis una cum prophetis transfiguratum revelans, regnum cælorum appellasset, quomodo condiscipulos ignorare poterant? Plane et ipsi apostoli prophetæ erant: prophetæ autem una cum prophetis versantes, unam ac eandem obtinent scientiam; ac maxime præsentem Jesu, principemque animi partem illuminante, ac ad divinam suam formam mentem formante. Respondens autem Petrus Jesu, dixit: Domine, bonum est nos hic esse. Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum et Eliæ unum⁶³. Senserat Petrus, quid inter spiritalia ac sensilia interesset discriminis, ac potiora deterioribus eligendo præponit. Cæterum ne adhuc quidem perfecte sciebat ea quæ videbantur: nam alioqui in spiritalibus nullam tabernaculorum rationem habuisset. Forte vero ita loquitur, anxius adhuc de præceptore, ob mortem, quam prædixisset, de qua etiam qui apparuerant loquebantur cum Jesu. Consona enim voce exitum illum Hierosolymis futurum dicebant. Idcirco forte rogabat præceptorem, ut mallet illic manere, nec ullo se modo Phariseis ac Scribis necare volentibus daret. Forsitan enim arbitrabatur fore ut nullus ad eum insidiator in monte accederet: ac alioqui non poterat fieri, ut et in Jerusalem, et in alio loco esset. Præstat ergo nos cum Moyse et Elia hic esse, quam ad profanos ac homicidas ire sacerdotes. Ac si quidem sermoni annueris: *Faciamus*, inquit, *hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum et Eliæ unum*. Quod autem parcens præceptori, mundi se saluti impedimento esse nesciret, advertit Lucas dicens: *Nesciens quid diceret*⁶⁴. Marcus vero ait:

⁶⁰ Luc. ix, 31. ⁶¹ Luc. xviii, 34. ⁶² Matth. xvi, 21. ⁶³ Matth. xvii, 4. ⁶⁴ Luc. ix, 33.

VARIE LECTIONES.

ἰ Συµμεταμορφ. Forte συµμεταμορφωθέντες· vel ὅτε συµμεταμορφωθῶσιν.

Non enim sciebat quid diceret ⁵³, nec quid cogitaret. Consistant in loco sublimiori, qui ascenderunt una cum Jesu.

VI. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube: Hic est Filius meus charissimus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, et timuerunt valde. Et accessit Jesus, et tetigit eos dixitque eis: Surgite, et nolite timere. Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Jesum ⁵⁶. Cum adhuc Petrus pro ea affectione loqueretur qua ad præceptorem habebat, lucida quædam nubes desuper obumbravit; voxque de nube proliit Petrum corrigens, forte vero etiam condiscipulos, qui et ipsi forsitan idem atque ille vellent, ac in monte manendum dicerent: ut ne scilicet contrarium aliquid dilecto Filio saperent; sed audirent eum, ac ejus sequerentur voluntatem, qua universorum constaret salus. Quid autem nobis hujus symbolo intelligi debeat, ex similibus in Scriptura dictis inquirendum sit. Nam et Moysen in nubem ingressum invenimus ⁵⁷, quando illa mentem operuit in deserto Horeb: testanturque divina oracula ⁵⁸, ingressum in caliginem ubi Deus erat. Tum etiam, cum olim nubes varie obtexit tabernaculum testimonii, indeque Deus audiebatur loquens cum Moyse ⁵⁹. Rursus vero columna nubis præibat populo, interdum quidem rorans, noctu autem ardens. Sed et Isaias venturum prædixit ⁶⁰ Dominum in Ægyptum super nubem levem. Ad hæc quoque andimus in Salomone, cum templum ædificasset ac dedicasset, implese nubem domum Domini, ut non possent sacerdotes ingredi ac sacrificare a facie nubis ⁶¹. Hæc, ac iis plura possumus colligere ex universa Scriptura, quo sensus propositus explicetur ac illustretur, et ut intelligamus, quænam sit ista nubes, obumbrans omnes qui apparuerunt, ipsosque adeo spectatores, ex qua etiam vox illa audita sit: *Hic est Filius meus charissimus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite.*

VII. Præfatas nubes sibi ipsis cognatas existimare oportet: imo, unam omnes incunctanter dicere. Nec vero terræ exhalationem aliquam, aut aquæ evaporationem, vel condensationem aeris debemus reputare; aut omnino æreum quid corporeæ substantiæ: sed nobis possibilem, ac facultati nostræ coaptatam naturæ divinæ notitiam, quam congrua magis voce, *magnificentiam* ¹, Davidica phrasi dixerimus ⁶². Quia enim ortui ac interitui obnoxiiis divinæ naturæ comprehensio impossibilis

ἄλμα, Λουκᾶς ἐπισκέπτει λέγων· Μὴ εἰδὼς δὲ λέγει. Μάρκος δὲ φησιν· Οὐ γὰρ ἤδει τί εἶπεν, οὐδὲ τί νοεῖται. Ἐν τῷ τόπῳ ὑψηλότερον ἕστωσαν οἱ συναθάντες τῷ Ἰησοῦ.

Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτοῖς· καὶ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠὲ δόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταί, ἔπεσον ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. Καὶ προσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἥψατο αὐτῶν, λέγων· Ἐγείρεσθε, καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὐδένα εἶδον εἰ μὴ μόνον Ἰησοῦν. Ἐτι τοῦ Πέτρου λαλοῦντος τὰ τῆς προσπαθείας τῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον ῥήματα, φωτεινὴ τις ἄνωθεν νεφέλη ἐπεσκίασε· καὶ φωνὴ παρῆν ἐκ τῆς νεφέλης διορθουμένη τὸν Πέτρον· ἴσως καὶ τοὺς συμμαθητάς τὰ αὐτὰ θέλοντας αὐτῷ, καὶ λέγοντας ἐν τῷ ὄρει μένειν· ὥστε μηδὲν ἐναντίον φρονεῖν τῷ ἀγαπητῷ Υἱῷ, ἀλλ' ἀκούειν αὐτοῦ, καὶ ἐπεσθαι τῷ θελήματι αὐτοῦ. Σωτήριον γὰρ ἐστὶ πάντων ἀνθρώπων. Τί δὲ χρὴ νοεῖν τὴν νεφέλην ταύτην, ἐκ τῶν ὁμοίων εἰρημένων ἐν τῇ Γραφῇ ζητητέον. Εὗρομεν γὰρ καὶ τὸν Μωϋσῆν εἰσελθόντα εἰς τὴν νεφέλην, ὅτε τὸ ὄρος ἐκάλυψεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Χωρήβ· ὅς καὶ ἐμαρτυρήθη εἰσελθεῖν εἰς τὸν γνόφον, οὗ ἦν ὁ Θεός. Εἶτα δὲ καὶ ὅτε τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου διαφόρως ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη πάλαι, κάκειθεν ἠκούετο λαλῶν τῷ Μωϋσεὶ ὁ Θεός. Στύλος δὲ πάλιν νεφέλης προσπορεύετο τοῦ λαοῦ, ὁροσίζων μὲν ἡμέρας, ἐκपुरούμενος δὲ νυκτός. Ἀλλὰ καὶ Ἡσαΐας προλέγει τὸν Κύριον ἔξελαι ἐπὶ νεφέλης κούφης εἰς Αἴγυπτον. Ἐτι δὲ καὶ ἐπὶ Σολομῶντος ἀκούομεν, ὅτε τὸν ναὸν ὠκοδόμησε καὶ καθιέρωσεν, ὅτι τὸν οἶκον ἐπλήρωσεν ἡ νεφέλη, καὶ οὐκ ἠδύναντο εἰσελθεῖν καὶ ἱεουργεῖν οἱ ἱερεῖς ἀπὸ προσώπου τῆς νεφέλης. Ταῦτα καὶ πλείω τούτων δυνατὸν ἀπὸ πάσης τῆς Γραφῆς συναγαγεῖν, εἰς παράστασιν καὶ σαφήνειαν τοῦ προκειμένου νοήματος, καὶ τοῦ γινῶναι, τίς ἦν ἡ νεφέλη, ἅπαντας τοὺς ὀφθέντας σὺν τοῖς θεαταῖς ἐπισκιάσασα, ὅθεν ἠκούετο καὶ ἡ φωνὴ λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠὲ δόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε.

Τὰς μὲν γὰρ εἰρημένας νεφέλας, συγγενεῖς εἶναι νομιστέον ἀλλήλων· μάλλον δὲ, μίαν τὰς πάσας λέγειν οὐκ ὀκνητέον· οὐ γῆς οὐδὲ ἀναθυμίαςιν, ἢ ὕδατος ἐξάερωσιν, ἢ πύκνωσιν ἀέρος οἰητέον αὐτὴν εἶναι· οὐδ' ὅλως τι τῆς σωματικῆς οὐσίας ἀέριον· ἀλλὰ ἡμῖν ἐφικτὴν, καὶ εἰς ἡμᾶς φθάνουσαν τῆς θείας φύσεως γινῶσιν, ἣν μεγαλοπρέπειαν, ὡς ὀνομάζει Δαβὶδ, εἰπεῖν οἰκειότερον. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνέφικτός ἐστι τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ τῆς θείας οὐσίας ἡ κατάληψις, διὰ τῶν ἐνδεχομένων τρόπων,

⁵³ Marc. ix, 5. ⁵⁶ Math. xvii, 5-8. ⁵⁷ Exod. xxiv, 18. ⁵⁸ Num. xvi, 43 seqq. ⁵⁹ Exod. xiii, 21. ⁶⁰ Isa. xix, 1. ⁶¹ II Paral. p. v, 13, 14. ⁶² Psal. cxliv, 5 seqq.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

¹ *Magnificentiam*, μεγαλοπρέπειαν. Vox est creberrima in Davidicis, ac aliis; pro qua, ac eadem significatione hic ab Anastasio posita, multis Scripturæ locis habetur δόξα. Chrysostomus et alii appellant συγκατάθεσιν, velut quamdam accommodationem pro modo creaturæ ac ejus captu.

ὁπᾶνεται ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς μετ' αὐτὸν πλησίον A
οὖσιν αὐτοῦ, καθὼς δὴ καὶ διὰ προφητῶν ἡμῖν ἐλά-
λησα. Καὶ ἀκούοντες^k ἀνθρώπου λέγοντος· Ἐγὼ
Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν· οὗ τὸν ἀνθρώπου, Θεὸν εἶναι
πιστεύομεν, οἷον τὸν Ἡσαΐαν· ἀλλὰ τὸν ἐν' αὐτῷ
λαλοῦντα, Θεόν. Οὐκοῦν, εἰ καὶ τῆς νεφέλης τὴν
φωνήν, ὅθεν καὶ ἤκούετο· ἀλλ' οὖν δηλονότι τοῦ
Πατρὸς προηγουμένου· ἥν ἡ φωνή, ἡ τοῦ μαρτυρήσαν-
τος αὐτῷ τὴν υἱότητα, διὰ φύσεως λογικῆς ἐγγι-
ζούσης αὐτῷ βροντήσαντος. Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ νεφέ-
λαι ὑποδεέστεραι, φωνὴν διδοῦσαι καὶ ὑποφητεῦου-
σαι τῷ λόγῳ· κατὰ τὸ, *φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι*.
Καὶ ἐντέλλονται τοῦ μὴ βρέξαι ὑστὲν εἰς τὸν ἀκανθο-
φόρον ἀμπελῶνα, τὴν σωματικὴν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ.
Προφῆτας δὲ τούτους εἶναι φημι, τὸν λόγον ὄντας,
καὶ ἔρδοντας τοὺς ποτισμοῦ δεομένους. Ἡ δὲ νεφέλη B
αὕτη πάσας ὑπεραίρει, καὶ σκιάζει πάντας· ἵνα
εἰπωμεν, Πρόνοίαν ποιεῖται πάντων. Οὗτος οὖν,
φησὶν, ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα·
αὐτοῦ ἀκούετε. Οὐ λέγει, τὸν Υἱὸν ἡγαπημένον,
ἀλλὰ μᾶλλον, ἀγαπητόν. Ὁ μὲν γὰρ ἀγαπώμενος,
οὐ πάντως ἀγαπητός· ὁ δὲ ἀγαπητός, καὶ ἀγαπώ-
μενός ἐστι. Τὸ γὰρ ἀγαπητόν, φύσει τοιοῦτόν ἐστι
πάντως· τὸ δὲ ἀγαπώμενον, οὐ πάντως φύσει, εὐ-
δοκία δέ. Ὁ τοίνυν Υἱὸς εἰς ὧν, ἐστὶν ἀμφοτέρα,
καὶ ἀγαπητός, καὶ, ἵνα οὕτως εἰπω, εὐδόκητος·
ἐπειδὴ προσέλαβέ τι ἑτεροούσιον ἑαυτοῦ, καὶ προσ-
ελήφθη τὸ μὴ ὁμοούσιον εἰς μιᾶς ὑποστάσεως ἀνά-
δειξιν. Ὑπέδειξεν οὖν ἡμῖν ὁ Πατὴρ ἐν τῇ μαρτυρίᾳ
τὴν ἑτερότητα, οὐ διαστήσας τὰ ἡνωμένα (πῶς γὰρ C
ἄπερ ἡνωσεν ὁ Θεός, χωρισθήσεται;), ἀλλὰ διδά-
ξας τῶν ἑτεροφυῶν τὴν ἑνωσιν, καὶ τὸν ἐκ τούτων
συγκείμενον ἕνα Υἱὸν Χριστὸν Κύριον, ἕνα Υἱὸν ἀγα-
πητόν, ᾧ λατρεύειν πᾶσαν τὴν κτίσιν, καὶ αὐτοῦ
ἀκούειν εὐδόκησε.

Ταύτης οὖν τῆς μεγαλοπρεποῦς φωνῆς ἀκούσαντες
οἱ ἀπόστολοι, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, ὑποταγέντες
τῇ ἀνωθεν ἐνεχθείσῃ φωνῇ, καὶ ἐφοβήθησαν σφό-
δρα· ἵως διὰ τὴν φθάσαν ἀπαίθειαν, μαθόντες
ὅτι τούναντίον τῇ τοῦ Πατρὸς ἐφρόνουν εὐδοκία,
τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ ἀποτροπιαζόμενοι, δι' οὗ πᾶ-
σιν ἀνθρώποις ἡ σωτηρία προεταμιεύετο, κατὰ τὴν
ὀρχαίαν βουλήν τοῦ Πατρὸς. Ἐμφόβων δὲ γενομένων D
αὐτῶν καὶ χαμαὶ κειμένων, Ἐγγίσας ὁ Ἰησοῦς,
ἤψατο αὐτῶν, λέγων· Ἐγείρεσθε, καὶ μὴ φο-
βεῖσθε. Οὐδεὶς γὰρ ἦν τὴν δειλίαν ἐκείνην διασκε-
δάσαι καὶ τὸν φόβον, εἰ μὴ μόνον τοῦ Υἱοῦ, τὸ θαρ-
ρεῖν ἀεὶ κελευομένου τοῖς αὐτῷ πλησιάζουσιν.

⁶³ Isa. XLVIII, 17 seq. ⁶⁴ Psal. LXXVI, 18. ⁶⁵ Isa. V, 6.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

^k Ἀκούοντες. Leg. ἀκούοντες. ¹ Ac tonantis per vicinam sibi rationalem naturam. Διὰ φύσεως λογικῆς ἐγγιζούσης αὐτῷ βροντήσαντος. Nempe per angelos : cui omnino consonat illud Pauli Hebr. II, 2 : Si enim per angelos dictus sermo factus est firmus : cum loquatur de legislatione, in qua item angelus ex Dei persona loquitur de nube. Nolit vero Anastasius ejusmodi nubes, ipsos angelos esse, seu unita illis corpora, sed potius iis symbolo designari, quod instar nubium verbum pluunt ac Dei oracula : quomodo etiam prædicatores ac verbi divini interpretes nubes sunt. ^m Charissimus, ἀγαπητός. Interpres Latinus non expressit vim vocis, quam urget Anastasius, cum red-
dit, dilectus; idem enim sonat atque ἡγαπημένος, quod ille minoris emphasis existimat, ut dicatur ἡγα-

existit, per modos posibles in iis nobis rebus
apparet, quæ post ipsum ipsi propinque habent :
qua nimirum ratione per prophetas quoque nobis
locutus est; audientesque dicentem hominem : *Ego
Dominus Deus vester*⁶³, haudquaquam hominem
Deum esse credimus, puta Isaiam : sed eum qui
loquitur in ipso, Deus. Quanquam ergo vox nobis
erat, unde et audiebatur, principaliter tamen Dei
vox erat, testimonium perhibentis Filio, ac tonantis
per vicinam sibi rationalem naturam ¹. Sunt enim
etiam inferiores nubes, quæ vocem dent, sintque
verbi interpretes, juxta illud : *Vocem dederunt nu-
bes* ⁶⁴. Item mandatur nubibus⁶⁵ ne pluunt super vi-
neam spinas ferentem, corporalem Israelis domum
ac familiam. Hos autem, prophetas dico, qui ver-
bum pluunt, ac potatione indigentes irrigent. Porro
nubes hæc universas præcellit, ac obumbrat om-
nes nubes, velut dicamus universorum agere provi-
dentiam. *Hic ergo, inquit, est Filius meus charissi-
mus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite*.
Non ait, Filium dilectum, sed magis, charissimum ^m.
Qui enim diligitur, non statim ipse charissimus est :
qui autem est charissimus, etiam dilectus est. Cha-
rissimum enim, omnino tale natura est : dilectum
autem, non omnino est natura, sed beneplacito.
Filius ergo unus existens, utrumque est, cum
charissimus, tum, ut ita loquar, beneplacitus : quod
nimirum alienum aliquid a substantia sua assum-
pserit; sitque, quod non ejusdem esset substantiæ,
assumptum ad unius constitutionem personæ.
Ostendit itaque suo nobis Pater hoc testimonio,
diversas esse substantias; non ut separet unita,
(qui enim separentur quæ univit Deus?) sed rerum
natura diversarum unienem doceat, ac unum ex
eis compositum Filium, Christum Dominum; Fi-
lium unum charissimum, cui complacuit omnem
servire creaturam ac ipsum audire.

VIII. Audientes itaque apostoli magnificam hanc
vocem, *cecidērunt in faciem*; subjecti scilicet voci
de excelso emissæ, et timuerunt valde. Fortasse
propter præcedentem inobedientiam, ubi jam con-
trarium se Patris beneplacito sapere didicissent,
Filii mortem aversantes, cujus merito juxta Patris
antiquum consilium universo humano generi salus
paranda esset. Territis porro illis ac humi pro-
stratis : *Accedens Jesus, tetigit eos, dicens : Surgite,
et nolite timere*. Nullius enim partium erat metum
illum dissipare atque timorem, præterquam solum
Filii, qui semper omnes ad ipsum accedentes con-
fidere jubet.

IX. Morem autem gerentes, levaverunt obscuratos A ac velut caligantes oculos : forte metu : Cumque levassent, viderunt solum Jesum. Haecenus processit regni cœlorum ænigmatica exhibitio. Descendentibus autem illis de monte præcepit eis Jesus, dicens : Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis resurgat ⁶⁶. Cur vero prohibuit, ne narrarent visa, neve cuiquam declararent mysterium resurrectionis? Quia nimirum oportebat prius resurgere Primogenitum illum ex mortuis ⁶⁷, ipso opere astruentem resurrectionem; tumque communem universorum resurrectionem ex testimonio palam fieri. Quis enim crediturus esset si ea dicerentur, quibus neque præcipui apostoli fidem habuissent (sane Petrus ipse blasphemum arbitrabatur, quod diceretur de Salvatoris morte), donec audissent vocem B de cœlo clamantem, ac charissimo Filio testimonium perhibentem eique obsequi mandantem : Eum, siquidem inquit, audite, certamque legem, quidquid ab eo dictum sit, existimate. Necessario igitur præcepit discipulis ut tacerent quæ viderant, donec præveniens ipse vinceret mortem; ut ne audientes assuescerent fidem non habere iis quæ ab ipsis dicebantur. Nam post resurrectionem Primogeniti, cum fiducia vulgabant omnium resurrectionem, et corporum e crassioribus in spiritualia transfigurationem, præcipientes omnibus, quod sicuti Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, et mors illi non dominatur ⁶⁸, sic et nos conformes faciet claritati suæ, et reformabit corpora nostra in spiritale atque incorruptum ⁶⁹. Et si in novitate vitæ ambulaverimus ⁷⁰, rapiemur in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus ⁷¹. Cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

In Annuntiationem intemeratissimæ Dei que Genitricis Mariæ.

I. Vobis hodie, optimi filii, verbum sum narraturus, certusque sum fore ut in medium profereus, Ecclesiam narratione lætificem. Vobis hodie Dei Verbi ad humanam carnem complexionem ac coalitionem retegens, gaudentes vos a concione D dimittam, utilem ac salubrem habentes gaudii materiam. Quid enim Verbo rationi charius? quidve ad utilitatem commodius? Hodie positus est sum-

Oi πεισθέντες ἐπῆραν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμαυρωθέντας, ἵσως τῷ φόβῳ· Καὶ ἐπάραντες, μόνον τὸν Ἰησοῦν ἐθεάσαντο. Καὶ μέχρι τούτου γέγονεν ἡ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἡ αἰνιγματώδης παρὰδεξις. Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐντείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὄραμα, ἕως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀναστῇ. Ἄρα τίνος χάριν ἐκώλυσεν αὐτοὺς τὰ θεαθέντα διηγήσασθαι, καὶ μὴ φανερωῖν μηδενὶ τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως; Ὅτι πρῶτον ἔδει τὸν ἐκ νεκρῶν Πρωτότοκον ἀναστῆναι, πιστούμενον ἔργῳ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τότε τὴν κοινὴν πάντων διὰ τῆς μαρτυρίας γνωσθῆναι. Τίς γὰρ ἂν ἐπίστευσε λεγομένοις, οἷς οἱ ἔγκριτοι τῶν ἀποστόλων ἠπίστησαν; Πέτρος δὲ καὶ βλάσφημον ἐλογίσατο τὸ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος λεγόμενον, ἕως οὗ τῆς φωνῆς ἀνωθεν βοῶσης ἤκουσαν, μαρτυρούσης τῷ ἀγαπητῷ Υἱῷ, καὶ τὴν ὑπακοὴν προστατεύουσης. Ἀκούετε γὰρ αὐτοῦ, φησί, καὶ νόμον βέβαιον νομίζετε πᾶν τὸ παρ' αὐτοῦ λεγόμενον. Ἀναγκάτως οὖν πᾶς ἐντετέτατο τοῖς μαθηταῖς σιωπῆσαι τὰ ὁραθέντα, μέχρις οὗ φθάσας αὐτὸς καταπαλάσει τὸν θάνατον, ἵνα μὴ γένωνται ἐν ἔθει τοῦ ἀπιστεῖν τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις εἰ ἀκούοντες. Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Πρωτότοκου σὺν παρῥησίᾳ τὴν πάντων ἐδημοσίευσεν ἀνάστασιν, καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τῶν πσυχτέρων ἐπὶ τὰ πνευματικὰ σώματα μεταστοιχείωσιν, ἐντελλόμενοι ἅπασιν, ὅτι ὥσπερ Ὁ Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει, καὶ θάνατος αὐτοῦ οὐ κυριεύει, οὕτως καὶ ἡμεῖς συμμόρφους ποιήσει τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ μετασχηματίσει τὰ σώματα ἡμῶν ἐπὶ τὸ πνευματικὸν καὶ ἄφθαρτον· καὶ εἰ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν, Ἀρπαγισόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ οὕτως πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἑσόμεθα. Ὡς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β'.

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς παραχρᾶντου καὶ Θεοτόκου Μαρίας.

Σήμερον ὑμῖν, ὦ ἄριστοι παῖδες, λόγον ἐρῶ καὶ ἄγων εἰς μέσον, τὴν Ἐκκλησίαν εὐφραίνειν πεπίστευκα τῷ διηγήματι. Σήμερον ἡμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν ἡμετέραν σάρκα συμπλοκὴν τε καὶ σύμπληξιν ἀνακαλύπτων, χαίροντας ὑμᾶς ἐνθένδε ἀπολύσω, ἔχοντας ὕλην ἐπωφελῆ καὶ σωτήριον. Τί γὰρ Λόγου λόγῳ τιμιώτερον, ἢ πρὸς ὠφέλειαν ἐπιτηδείον; Σήμερον ἐτέθη ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος

⁶⁶ Matth. xvii, 9. ⁶⁷ Coloss. i, 18. ⁶⁸ Rom. vi, 9. ⁶⁹ Philipp. iii, 21. ⁷⁰ Rom. vi, 4. ⁷¹ I Thess. iv, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

πημένος, qui velut libere ac diligentis beneplacito diligitur : ἀγαπητός vero, qui in se habet rationes amoris, ac velut a se et natura, ad amorem inclinatur, quod habet Filius Patris ratione ut Deus, ejusdem cum eo ac infinitæ bonitatis : ipse ut homo, ἡγαπημένος καὶ εὐδόκητος : qui ea ratione sit bonum contingens, ac Dei sola voluntate ac gratia exsistens. Reddidi ut plerumque reddit interpretes. Græci ἀγαπητός fere usu communi vocant, quos Galli, *mon mignon, mon cœur*, ac simili voce blanda compellant. ⁷¹ Ἀρπαγισόμεθα οὖν. Hæc cum reliquis usque ad finem decrant in codice quo usus est Combefisius. At ea ex Lambecio VIII, pag. 117, supplevit Fabricius, *Bibl. Gr.* tom. ix, pag. 555; unde illa descripsi.